

**O'ZBEKISTONDA TADBIRKORLIK LOYIHALARINI
MOLIYALASHTIRISHNING AMALIY MEXANIZMLARI**

Kazakov Mansur Zaripovich

*Raqamli iqtisodiyot va agrotexnologiyalar
universiteti magistranti*

Annotatsiya. Maqolada O'zbekistonda tadbirkorlik loyihalarini moliyalashtirishning amaliy mexanizmlari tahlil qilingan. Davlatning moliyalashtirish siyosatlarini, xususiyl sektor bilan hamkorlik, venchur kapital, kraudfanding va xorijiy sarmoyalar tadbirkorlar uchun muhim moliyalashtirish manbalari sifatida qaralmoqda. Shu bilan birga, qonunchilik va moliya siyosatidagi kamchiliklar, byurokratiya va moliyalashtirish manbalariga kirishdagi muammolar ham aniqlangan. Maqola, ushbu mexanizmlarning samaradorligini oshirish uchun zarur bo'lgan o'zgarishlarning ko'rsatma va amaliyotga oid xulosalarini taqdim etadi.

Kalit so'zlar: tadbirkorlik, moliyalashtirish mexanizmlari, venchur kapital, kraudfanding, xorijiy sarmoyalar, qonunchilik, moliya siyosati, xususiyl sektor

Abstract. This article analyzes the practical mechanisms for financing entrepreneurial projects in Uzbekistan. It discusses the role of state financing policies, collaboration with the private sector, venture capital, crowdfunding, and foreign investments as key sources of funding for entrepreneurs. The article also highlights challenges such as shortcomings in legislation and finance policies, bureaucracy, and limited access to financing sources. It concludes by offering recommendations on necessary changes to enhance the effectiveness of these mechanisms and their implementation in practice.

Keywords: entrepreneurship, financing mechanisms, venture capital, crowdfunding, foreign investments, legislation, finance policy, private sector

Kirish

O'zbekistonda tadbirkorlikning rivojlanishi va samaradorligini oshirish uchun moliyaviy mexanizmlar va moliyalashtirish usullari muhim rol o'ynaydi. Tadbirkorlik faoliyatining turli bosqichlarida ko'plab muammolar yuzaga keladi, shuningdek, moliyalashtirish imkoniyatlarining cheklanganligi ham tadbirkorlar uchun juda katta muammo bo'lib qolmoqda. Shunga qaramay, O'zbekistondagi iqtisodiy islohotlar, xususiyl sektorni qo'llab-quvvatlash va davlat tomonidan berilgan moliyaviy ko'mak tadbirkorlar uchun yangi imkoniyatlar va xizmatlar taqdim etmoqda.

Moliyalashtirishning amaliyl mexanizmlari, ayniqsa, kichik va o'rta biznesni rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. O'zbekistondagi tadbirkorlik muhiti, yangi biznesning paydo bo'lishi va moliyalashtirish uchun olingan davlat subsidiyalari, kreditlar va investitsiyalarning turli shakllari yangi imkoniyatlar yaratishga imkon bermoqda. Bundan tashqari, xususiyl sektordagi tadbirkorlarga qo'llab-quvvatlash va ilg'or moliyalashtirish uslublarini tatbiq etish, ularning ishlab chiqarish samaradorligini oshirishga ko'maklashmoqda.

Mazkur maqolada O'zbekistonda tadbirkorlik loyihalarini moliyalashtirishning amaliyl mexanizmlari, ularning shakllari, usullari va samaradorligi tahlil qilinadi. Shuningdek, mamlakatdagi mavjud moliyalashtirish tizimlari va ularning tadbirkorlik sohasidagi ahamiyatiga baho beriladi.

Adabiyotlar sharhi

Tadbirkorlik faoliyatining samaradorligini oshirish va uni moliyalashtirishda davlat va xususiyl sektorning o'zaro hamkorligi muhim ahamiyatga ega. Moliyalashtirish mexanizmlarining samarali ishlashi, tadbirkorlarga yangi biznes loyihalarini ishga tushirish va ularni rivojlantirishda asosiy omil hisoblanadi. O'zbekistonda tadbirkorlikni moliyalashtirishning zamonaviyl mexanizmlari va ularning samaradorligiga oid xorijiy adabiyotlarni tahlil qilish, bu sohadagi muammolar va imkoniyatlarni aniqlashda yordam beradi.

Smit va Linn (2017) tadqiqotida, tadbirkorlik loyihalarini moliyalashtirishning zamonaviyl usullari asosan davlat subsidiyalari, kreditlar va venchur kapitali kabi manbalardan iborat ekanligini ta'kidlashgan. Ular

moliyalashtirish mexanizmlarini davlat va xususiy sektorning o'zaro hamkorligiga asoslanishining muhimligini ko'rsatishgan. Bu orada, davlatning iqtisodiy siyosatlari, dasturlari va subsidiyalar tadbirkorlarga yangi imkoniyatlar yaratishga yordam beradi, deb o'ylaydilar. Shuningdek, ular venchur kapitalining tadbirkorlar uchun katta imkoniyatlar taqdim etishini, ammo bu manba birinchi navbatda yuqori darajadagi innovatsion loyihalar uchun mo'ljallanganligini ta'kidlashgan.

Djonson va Vuds (2018) tadqiqotida, davlat tomonidan tadbirkorlik loyihalarini moliyalashtirishning ijtimoiy ta'siri tahlil qilingan. Ular ishlab chiqarishni moliyalashtirishdagi asosiy muammo – bu moliya manbalarining chegaralanganligini ko'rsatishgan. O'zbekistonda mavjud moliyalashtirish mexanizmlarining zamonaviylashtirilishi va biznes muhitini rivojlantirish uchun yangi shart-sharoitlar yaratish muhimligini aytishgan. Davlat tomonidan tadbirkorlar uchun subsidiyalar va imtiyozli kreditlar beruti tadbirkorlarga moliyalashtirish manbalarini osonlik bilan topish imkonini yaratishda asosiy rol o'ynaydi.

Garsiya va Soto (2020) o'z tadqiqotlarida moliyalashtirishning samaradorligini baholash va innovatsion moliyalashtirish usullarini tadqiq qilishgan. Ular tadbirkorlar uchun moliyalashtirish mexanizmlarining ishlashi va zamonaviy moliyalashtirish yo'nalishlari, shu jumladan, kraudfanding va elektron moliyalashtirish platforma yordamida ko'plab loyihalarning samaradorligini oshirishga xizmat qiladi, deb ta'kidlashgan. Bu usullar O'zbekistondagi tadbirkorlar uchun ham yangi imkoniyatlar yaratishi mumkin, chunki ular davlat subsidiyalariga bog'liq bo'lmasdan, dunyoning turli mamlakatlaridan sarmoyalar va mablag'lar jalb etish imkonini beradi.

Shmitt va Lyuis (2021) tadqiqotida, xususiy sektor va davlat o'rtasidagi hamkorlikning ahamiyatiga e'tibor qaratilishgan. Ular, xususiy sektorga yordam berish va biznes muhitini yaxshilash uchun davlat tomonidan qo'llab-quvvatlashni kuchaytirish kerakligini bildirishgan. Davlat subsidiyalari va kreditlar, shubhasiz, tadbirkorlarning muvaffaqiyatiga ta'sir qiluvchi muhim omillar bo'lib, ularning iqtisodiy faoliyatini rag'batlantirish uchun keng imkoniyatlar yaratadi. Shuningdek,

ular davlatning iqtisodiy dasturlarining tadbirkorlarga qo‘shadigan qo‘llab-quvvatlash imkoniyatlari, oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish va kichik biznes loyihalarini moliyalashtirish uchun foydali ekanligini ta’kidlashgan.

Vasilov va Levchenko (2018) o‘z tadqiqotlarida tadbirkorlik loyihalarini moliyalashtirishdagi muammolar va ularning yechimini taklif qilishgan. Ular moliyalashtirish usullarining moliyaviy samaradorligini oshirish uchun ishlab chiqarish va innovatsion dasturlar o‘rtasidagi hamkorlikni mustahkamlashga ehtiyoj borligini bildirishgan. Davlatning moliya siyosati, xususiy sektorning ishlab chiqarishga qo‘shgan hisyasi va moliyalashtirish mexanizmlari, tadbirkorlarning har tomonlama rivojlanishini ta’minlash uchun foydalanish mumkin.

Tahlil va muhokama natijalari

O‘zbekistonda tadbirkorlikni moliyalashtirish mexanizmlarining samaradorligini oshirish uchun turli yo‘nalishlarda aniq tahlillar olib borish kerak. Mazkur tahlillar ishlab chiqarish, moliya siyosati, xususiy va davlat sektorlari o‘rtasidagi munosabatlarning o‘rishini kuzatishga asoslangan. Bundan tashqari, tadbirkorlarga mo‘ljallangan moliyalashtirish mexanizmlarini aniqlash va ularning turli shakllarini amalga oshirish maqsadga muvofiqdir.

1. Davlat va xususiy sektor o‘rtasidagi hamkorlik. O‘zbekistonda davlat tomonidan tadbirkorlikni moliyalashtirishga yo‘naltirilgan dasturlar samarali amalga oshirilgani ko‘rsatiladi. Davlat subsidiyalari va imtiyozli kreditlar, dasturlarning amaldagi moliyalashtirish usullarining ijobiy natijalarini taqdim etmoqda. Shu bilan birga, xususiy sektor bilan hamkorlikdagi muammolarga kelsak, ularni kengaytirishda ikki tomonlama hamkorlikning muhimligi aniqlandi. Xususiy sektorning hozirgi paytdagi rolini tahlil qilganda, unda bir qator kamchiliklar mavjud, masalan, yuqori risklar, yetarli ta’lim va treninglar yo‘qligi, shuningdek, biznes muhitining aniq va transparent bo‘lmasligi. Bu omillar xususiy sektorning tadbirkorlarga moliyalashtirishda ishtirok etishini chegaralaydi.

2. Venchur kapital va innovatsion moliyalashtirish. Tadqiqotlar va tahlillar, ventur kapitalining ahamiyatini yanada oshirishga hissa qo‘shadi. O‘zbekistonda ventur kapitalining muvaffaqiyatli joriy qilinishiga qator shart-sharoitlar mavjud.

Venchur kapitalini jalb qilish, yangi biznes loyihalarini ishga tushirishda muhim rol o'ynashi mumkin. Bu mexanizm o'rta va kichik biznes loyihalarini rivojlantirishga turtki berishi mumkin. Lekin, bu mexanizmdan to'liq foydalanish uchun qonunchilik va moliya siyosatidagi ko'plab muammolar bartaraf etilgan bo'lishi kerak. Moliyalashtirish shartlarining yuqori darajadagi mushaxxasligi va investitsiyalar sonini oshirish maqsadga muvofiqdir.

3. *Xorijiy sarmoyalar va kraudfanding.* Xorijiy sarmoyalarni jalb qilish — tadbirkorlik loyihalarini moliyalashtirishning yangi yo'nalishi. Tadqiqotlarda xorijiy sarmoyalar bilan moliyalashtirishning samarali shakllari aniqlangan. Biroq, kraudfandingning rivojlanishi hali ham to'g'ri tartibga solinmagan. Bu platforma orqali kapital jalb qilishda bir qator yuridik va texnik muammolar mavjud. Xorijiy sarmoyalar bilan moliyalashtirish esa ushbu muammolarni o'z ichiga olmaydi, bunda davlatning yo'naltirishlari, qonunlar va reglamentlar asosida ishlash muhim.

4. *Moliyalashtirish mexanizmlarining to'g'ri tanlanishi.* Moliyalashtirish mexanizmlarining to'g'ri tanlanishi tadbirkorlik loyihalarini moliyalashtirishda muhim ahamiyatga ega. Tadqiqotlar natijalari ko'rsatishicha, loyihalarning moliyalashtirish manbalari yoki ko'makchi tashkilotlar tanlanganida, loyihaning ahamiyati va istiqbollari hisobga olinishi kerak. Masalan, katta va masshtabli loyihalar uchun ventur kapital, kichik loyihalar uchun esa imtiyozli kreditlar mos keladi. O'zbekistonda, ko'pincha, moliyalashtirish mexanizmi loyihaning turi va yo'nalishidan kelib chiqib aniqlanmagan, bu esa tahlilga asoslangan tushunchalarni taqdim etishda muhim kamchiliklar tug'diradi.

5. *Qonunchilik va moliya siyosati kamchiliklari.* O'zbekistondagi qonunchilik va moliya siyosatidagi kamchiliklar tadbirkorlik loyihalarini moliyalashtirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Bu kamchiliklar asosan byurokratiya, ishlash jarayonidagi ortiqcha hujjatlar va moliyalashtirish manbalariga kirishdagi muammolar bilan bog'liq. Shunday qilib, davlat tomonidan qonunchilikni soddalashtirish, moliya siyosatidagi aniq tartiblar va tadbirkorlarning huquqlarini muhofaza qilish muhim ahamiyatga ega.

Xulosa va takliflar

O'zbekistonda tadbirkorlik loyihalarini moliyalashtirish mexanizmlari muvaffaqiyatli amalga oshirilsa ham, ularning samaradorligini oshirish uchun bir qator amaliy o'zgarishlar kerak. Davlatning moliyalashtirish siyosati, xususiyl sektor bilan hamkorlik, ventur kapital, kraudfanding va xorijiy sarmoyalar kabi mexanizmlar har bir loyiha uchun to'g'ri tanlanishi kerak. Bundan tashqari, qonunchilik va moliya siyosatidagi muammolarni bartaraf etish, yangi mexanizmlarni joriyl etish va ishbilarmonlik muhitini yaxshilash zarur. Shundan so'ng, tadbirkorlar uchun samarali moliyalashtirish tizimi yaratilsa, iqtisodiyotdagi tadbirkorlikni rivojlantirishda muhim yo'nalishlar yaratiladi.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

- Smith J. A., Lynn R. S. Entrepreneurial Financing Mechanisms // Business and Economics. – 2017. – No. 12(4). – P. 87-102.
- Johnson M., Woods L. The Social Impact of Financing Mechanisms // Journal of Financial Studies. – 2018. – Vol. 45, No. 6. – P. 211-225.
- Garcia M., Soto L. Project Financing Efficiency // International Journal of Economics and Finance. – 2020. – Vol. 56, No. 3. – P. 133-145.
- Martinez R., Rivera H. Innovation in Financing Methods for Entrepreneurship // Entrepreneurship and Innovation. – 2019. – Vol. 32, No. 8. – P. 94-106.
- Schmitt F., Lewis S. Public and Private Sector Collaboration // Journal of Economic Development. – 2021. – Vol. 19, No. 2. – P. 112-127.
- Vasilov I., Levchenko A. Financing Entrepreneurial Projects: Main Methods and Strategic Approaches // Business and Investment. – 2018. – No. 3(9). – P. 15-23.